

Н. В. Педоренкоперший заступник директора
КВНЗ «Бердичівський медичний коледж»
Житомирської обласної ради

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР

Стаття присвячена вивченню організаційно-педагогічних умов формування культурологічної компетентності майбутніх медичних сестер. Визначено вихідні позиції понять «умови» та «педагогічні умови». Виявлено організаційно-педагогічні умови функціонування спецкурсу «Культурологічна підготовка майбутніх медичних сестер» як чинника формування культурологічної компетентності майбутніх медичних сестер, а саме: кваліфікацію викладача, якість підготовки студентів на рівні компетенцій, наявність матеріально-технічної бази навчального закладу, мотивацію до навчання й вимоги до освітньої підготовки фахівця. Особлива увага спрямована на майстерність викладача, яка виявляється передусім у силі його впливу на особистість кожного окремого суб'єкта навчання та навчальної групи загалом. Результат цього впливу – позитивні особистісні зміни майбутніх фахівців через мотивацію до навчання. Відзначено, що вимоги до професійної підготовки майбутніх медиків передбачають інтеграцію в освітній процес сучасних міжнародних медичних та освітніх стандартів, підвищення науково-освітнього орієнтованого рівня майбутніх медичних сестер та особливо викладачів, забезпечення їх сучасними інноваційними й інформаційними медичними технологіями. У результаті дослідження встановлено, що впровадження спецкурсу «Культурологічна підготовка майбутніх медичних сестер» сприятиме всебічному розвитку студентів як особистостей, підготовці їх як фахівців сестринської справи з високим естетичним рівнем культури, розвитку розумових здібностей і високих моральних якостей, ознайомить у найбільш концентрованій формі з духовними надбаннями українського народу.

Ключові слова: умови, організаційно-педагогічні умови, культурологічна компетентність, майбутні медичні сестри.

Постановка проблеми. Навчальний процес у медичних коледжах повинен будуватися так, щоб майбутні медичні сестри чітко усвідомлювали значущості здобутих знань і їх роль у майбутній професійній діяльності. Разом із тим сьогодні ми спостерігаємо суперечності між рівнем підготовки медичних сестер із культурологічних питань і вимогами сучасної практики. Криза культурологічної освіти зумовлена невідповідністю результатів поставленим цілям. Зокрема, невідповідність програмних вимог до медичних сестер, з одного боку, а з іншого – практично виявленим недостатнім досвідом культурологічної компетентності студентів за браку цілеспрямованої організації культурологічної підготовки, відсутністю відомостей про закономірності розвитку культури як процесу створення, збереження і трансляції загальнолюдських цінностей, розуміння традицій, реалій, звичаїв, духовних пріоритетів своєї та інших націй; умінням спілкуватися в сучасному світі, оперуючи культурними еталонами й образами різних народів. Тому особливо гостро постає проблема якості культурологічної освіти з упровадженням в Україні принципів болонського процесу.

Формування культурологічної компетентності майбутніх медичних сестер має свою специфіку,

адже майбутнім медичним сестрам необхідно, відповідно до вимог, визначених Європейським регіональним бюро ВООЗ із сестринської справи, 1996 року, здійснювати сестринський догляд та управляти ним; навчати пацієнтів збереження й відновлення здоров'я; ефективно виконати роль члена медико-санітарної бригади, а також володіти знаннями в різноманітних галузях духовної культури людства; відчувати себе об'єктом культурно-історичного процесу в сучасному світі; бути здатним до рефлексії, спілкуватися з іншими людьми, оперуючи реаліями, звичаями, образами не лише свого народу, а й інших народів Землі; розуміти закономірності розвитку культури як процесу створення, збереження й трансляції загальнолюдських цінностей. Тому введення до навчального процесу спецкурсу «Культурологічна підготовка майбутніх медичних сестер» є нагальною потребою, а з упровадженням спецкурсу в навчальний процес постає питання виявлення організаційно-педагогічних умов його функціонування, які найбільше сприятимуть формуванню культурологічної компетентності майбутніх медичних сестер.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі формування культурологічної

компетентності присвячено низку досліджень. Зокрема, питаннями вдосконалення культурологічної підготовки майбутніх фахівців займаються В. Антофійчук, В. Багацький, О. Граб, О. Вознюк, В. Залеський, Т. Зюзіна, Н. Колеснікова, Л. Маслак, В. Маслов, С. Чабаненко. Аспекти культурологічної спрямованості й особистісно-зорієнтований характер професійно-педагогічної діяльності висвітлено в працях О. Андрєєва, О. Попова, Ю. Рождественського та ін. Методологічні й теоретичні проблеми культурологічної підготовки фахівця досліджуються в роботах А. Арнольдова, Н. Стеценко, Т. Чикалова, В. Маслова, О. Попової, Р. Розіна, Н. Сердюк та ін. Запровадженню в навчання культурологічного матеріалу в контексті діалогу культур і цивілізацій присвячено праці В. Сафонова, Л. Цурикова й ін. Проте серед проаналізованих досліджень не виявлено таких, які були б присвячені культурологічній компетентності медичних сестер, а також відповідних організаційно-педагогічних умов.

Мета статті – виявити організаційно-педагогічні умови функціонування спецкурсу «Культурологічна підготовка майбутніх медичних сестер» як чинника формування культурологічної компетентності майбутніх медичних сестер.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж визначити організаційно-педагогічні умови формування культурологічної компетентності майбутніх медичних сестер, необхідно визначити вихідні поняття.

Умова – це явище, яке формує причину або створює можливість її дії, і цей зв'язок із наслідком обумовлений. Функціональний зв'язок явищ полягає в тому, що зміна одних явищ спричиняє зміну інших [4, с. 454]. Педагогічна умова – це «сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів і прийомів підвищення ефективності навчально-виховного процесу й матеріально-просторового середовища, що забезпечують успішне вирішення поставлених і проєктованих у дослідженні завдань». І. Аксаріна зазначає, що до педагогічних умов можна зарахувати ті, які свідомо створюються в освітньому процесі й повинні забезпечувати найбільш ефективне протікання цього процесу [1, с. 12].

У вітчизняній педагогіці виділено кілька рівнів педагогічних умов. Так, перший рівень педагогічних умов – це особистісні характеристики студентів, які детермінують успішність протікання навчально-виховного процесу. Другий рівень педагогічних умов – безпосередні обставини реалізації процесу (навчання, виховання), власне класичні педагогічні умови:

- змісту й організації діяльності студентів;
- міжособистісних відносин, спілкування в групі;
- взаємин педагогів зі студентами;

- адаптація студентів до нового освітнього середовища;

- взаємодії навчального закладу з навколишнім середовищем тощо [7, с. 92].

Організаційно-педагогічні умови є різновидом педагогічних умов.

Науковець М. Войцехівський у педагогічному дослідженні [2, с. 166–172] класифікував організаційно-педагогічні умови в три групи: умови, що забезпечують навчальний процес у системі підвищення кваліфікацій, у ході якого відбувається формування й розвиток ключових професійних компетентностей; умови, які забезпечують розвиток, зростання та набуття професійної компетентності; умови, що необхідні для управління розвитком професійної компетентності. Щодо студентів з особливими потребами в дослідженні [1, с. 140] виокремлює такі організаційно-педагогічні складники навчального процесу: теоретична, методична підготовка; дидактичне наповнення навчального процесу; використання комплексу методів мотивації студентів.

На нашу думку, першою організаційно-педагогічною умовою функціонування спецкурсу «Культурологічна підготовка майбутніх медичних сестер», що сприятиме формуванню культурологічної компетентності, є кваліфікація викладача, адже від рівня викладання запропонованого матеріалу залежить і його засвоєння. Викладач не тільки повинен бути обізнаним із дисципліни, яку він викладає, його кругозір має бути значно ширшим.

Педагогічна діяльність – це особливий вид суспільно корисної діяльності дорослих людей, спрямований на підготовку молодого покоління до життя відповідно до економічних, політичних, моральних та естетичних цілей. Кваліфікований викладач має відповідати таким вимогам: по-перше, суспільству, тобто соціальному середовищу (держава, нації, класи, релігійні конфесії), в якому здійснюється педагогічний вплив на людей; по-друге, це групі, тобто невелика за кількістю спільність людей, у середовищі яких відбувається педагогічна діяльність; по-третє, це педагог, тобто та людина, яка організує педагогічну діяльність і керує нею. Щодо функцій педагогічної діяльності варто вказати на такі: 1) управління – організація педагогічної діяльності; 2) виховання – формування в особистості необхідних поглядів на навколишню дійсність і життя в суспільстві; 3) навчання – формування знань, навиків і вмінь з урахуванням вимог сучасної життєдіяльності; 4) розвиток – забезпечення функціональної досконалості розумової й фізичної діяльності особистості відповідно до вимог її діяльності та умов життя; 5) психологічна підготовка – формування в особистості внутрішньої готовності до подолання життєвих труднощів [3].

Майстерність викладача виявляється передусім у силі його впливу на особистість кожного окремого суб'єкта навчання та навчальної групи загалом. Результат цього впливу – позитивні особистісні зміни майбутніх фахівців. Ці зміни починаються зі зміни мотивації. Саме мотивація може викликати активність особистості. У свою чергу, активність особистості сприяє підвищенню продуктивності її діяльності. Отже, тільки викладач, який досконало знає й любить як свою професію, так і тих, кого навчає, може прищепити своїм учням почуття професійної честі й викликати потребу в досконалому опануванні майбутньої професії.

Другою організаційно-педагогічною умовою є якість підготовки студентів до набуття знань на рівні компетенцій. Проблема якості підготовки фахівців медицини завжди знаходиться на першому місці будь-якого навчального закладу. Гострота питання зумовлена передусім численними проблемами, що призвели до зниження рівня знань і вмінь майбутніх спеціалістів, негативно позначилися на якості освітніх послуг, на міжнародному іміджі та конкурентоспроможності української системи медичної освіти.

Сучасні вимоги до професійної підготовки майбутніх медиків передбачають інтеграцію в освітній процес сучасних міжнародних медичних та освітніх стандартів, підвищення науково-освітнього орієнтованого рівня майбутніх медичних сестер та особливо викладачів, забезпечення їх сучасними інноваційними й інформаційними медичними технологіями.

Тобто якість будь-якої освіти загалом визначають складники якісної підготовки студента:

- розвиток системного мислення;
- творчий підхід до професійної діяльності;
- ефективність методів і методичних підходів;
- здатність до аналізу та самоаналізу;
- ефективність взаємодії викладача і студента;

– педагогічні технології, які використовуються під час навчання;

– здатність до узагальнення навчального матеріалу [3, с. 67].

На думку О. Богомолець, основними постулатами медичної освіти, які має забезпечити нова парадигма, є такі:

- навчання медика протягом усього життя;
- отримання не тільки знань, а й практичних навичок;
- можливість і вміння легко орієнтуватися в просторі через вимір простих алгоритмів.

На її думку, «стало зрозуміло, що необхідно вибудовувати послідовний та міцний зв'язок між отриманими знаннями в навчальному закладі і їх реалізацією на практиці, що система медичної освіти в Україні повинна забезпечувати можливість безперервної освіти медиків упродовж усієї професійної діяльності» [5].

Третьою організаційно-педагогічною умовою, необхідною для дослідження, ми вважаємо наявність сучасної матеріальної бази навчального закладу. Реформа системи охорони здоров'я в Україні, перехід на принципи первинної медико-санітарної допомоги населенню та бюджетно-страхової медицини, становлення ринкових відносин, розвиток наукових і професійних зв'язків з іншими державами потребують удосконалення наявної системи підготовки медичних працівників на рівні світових стандартів. Вимоги до якості підготовки спеціалістів зростають, спонукаючи до вдосконалення методів навчання й поліпшення технічного забезпечення наочності. Частина педагогічного дослідження проходила в Бердичівському медичному коледжі, якій має всі переваги над іншими навчальними закладами в забезпеченні рівного доступу до навчання всіх категорій студентів. Складниками матеріально-технічної бази коледжу є 4 навчальні корпуси, 35 кабінетів, 17 кімнат на клінічних базах міської, районної лікарень, обласного госпіталю інвалідів війни; 2 комп'ютерні кабінети. З метою розширення інформаційних можливостей у всіх корпусах коледжу здійснено підключення до мережі Інтернет, підключено Wi-Fi. Коледж забезпечений мультимедійними засобами, є навчальні блоками з терапії, хірургії, акушерства, педіатрії, навчальні муляжі й фантоми, комп'ютерні програми, навчальні фільми, мультимедійні установки.

Додатково створено кабінет здорової дитини, основ сестринської справи, де обладнано 10 навчальних місць із повним навчально-практичним оснащенням, що максимально наближає навчання студентів до уніфікованих професійних стандартів майбутньої професії.

Четвертою не менш важливою організаційно-педагогічною умовою є мотивація студента до навчання, тобто формування в нього культурологічної компетентності. Саме від мотивації залежить успіх у навчанні, саме її становлення зумовлює подальший розвиток особистості в суспільстві. Як мотиви можуть бути фізичні, психологічні та соціальні чинники, а також інтереси, захоплення, схильності до навчання. Виокремлюють кілька груп мотивів: соціальні, спонукальні, пізнавальні, професійно-мотиваційні, а також меркантильні [6, с. 341]. Ми вважаємо, що мотивація студента має бути позитивною, адже докори з боку викладача або батьків не надають упевненості студентіві. Мотивація має бути зумовлена значимими для особистості соціальними прагненнями, тобто корисними для своєї країни, суспільства; шляхом до особистого благополуччя в разі бачення себе компетентним фахівцем; здобуттям знань, розширенням власного кругозору, реалізацією здібностей тощо.

Обсяг культурологічного матеріалу, отриманого студентами внаслідок успішного засвоєння спецкурсу «Культурологічна підготовка майбутніх медичних сестер», забезпечив розуміння культурологічної аксіоматики, сприяв формуванню в кожного з них особистого ставлення до проблем культур світу, рідного краю, а також галузі майбутньої діяльності, що особливо важливо в межах дослідження. Цей обсяг допомагає враховувати культурологічні вимоги і стандарти під час розв'язання медичних та інших завдань, забезпечує запас фундаментальних знань і концептуальних основ сучасної культури, він достатній для подальшого поглиблення й удосконалення культурологічної освіти, спрямованої на конструювання особистістю власного світу, створення умов для розвитку й функціонування як суб'єкта навчальної діяльності, зацікавленого в саморозвитку.

Визначення культури покликане формувати науковий світогляд студентської молоді; сприяти творчій активності майбутніх фахівців; виховувати моральні якості майбутнього спеціаліста, готового до примноження матеріальних і духовних цінностей народу. Власне на цих чинниках ґрунтується життєва та суспільна активність людини. Доводимо на лекціях, що предметом дослідження культурології є система знань про сутність, закономірності існування та розвитку, людське значення і способи пізнання культури. Важливим завданням теорії культури є пізнання сутності культури й виявлення законів і механізмів функціонування конкретних форм і сторін культури.

Із запровадженням у медичних коледжах спецкурсу поглибленого вивчення історії української культури, культурології не ставиться завдання зробити наших студентів професіоналами в царині літератури, образотворчого мистецтва, вокалу, музики, моралі, етики тощо. Однак не може бути кваліфікованим фахівець, який не має уявлення про справжню культуру медицини, фармації, культуру лікаря, спілкування, мовлення тощо. Розуміння й пізнання історії вітчизняної культури водночас сприяє інтелектуальному, морально-етичному, естетичному та емоційному розвитку суспільства загалом та окремого індивіда, його душі, свідомості, інтуїції.

Основною вимогою спецкурсу «Культурологічна підготовка майбутніх медичних сестер» є сприяння всебічному розвитку студентів як особистостей, підготовка фахівців сестринської справи з високою естетичною культурою, розвиток розумових здібностей і високих моральних якостей, ознайомлення в найбільш концентрованій формі з духовними надбаннями українського народу.

Висновки і пропозиції. З огляду на завдання дослідження, а саме формування культурологічної компетентності майбутніх медичних сестер, ми вважаємо доцільним розроблення нових стандартів спеціаліста, запровадження компетентнісного підходу до розроблення оновлення професійних та освітніх стандартів, програм підготовки, що розши-

рить можливості студентів використовувати набуту компетентність під час продовження навчання, підвищить конкурентоспроможність і мобільність ринку праці. Також дасть можливість визнання кваліфікації на національному рівні, сприятиме їх визнанню на міжнародному рівні, що дасть змогу зростання мобільності студентів. З викладеного можна зробити висновок про необхідність уведення до навчального процесу спецкурсу «Культурологічна підготовка майбутніх медичних сестер» чинника формування культурологічної компетентності майбутніх медичних сестер. Адже для формування фахівця нової фундації необхідні саме знання – знання про закономірності культурного процесу українського народу; національну культуру як специфічний та унікальний феномен людства, розгляд української культури в розвитку, в єдності й суперечності різноманітних процесів і тенденцій європейської та світової історії. Виявлено організаційно-педагогічні умови функціонування спецкурсу «Культурологічна підготовка майбутніх медичних сестер» як необхідного чинника формування культурологічної компетентності майбутніх медичних сестер.

Зазначене вище вказує на те, що нові медичні фахівці повинні мати культурологічну компетентність, яка дасть змогу швидко і професійно розв'язувати завдання, пов'язані з розвитком сучасної медицини як найближчим часом, так і наступними десятиліттями.

Список використаної літератури:

1. Аксарина І.Ю. Педагогические условия адаптации выпускников школ на этапе перехода от общего к высшему профессиональному образованию: автореф. дисс. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 / Курганский гос. ун-т. Москва, 2006. 19 с.
2. Войцехівський М.Ф. Організаційно-педагогічні умови управління розвитком компетентності методистів інститутів післядипломної педагогічної освіти: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.06. Київ, 2013. 236 с.
3. Воробуєва О.Ф. Професійна діяльність сучасного викладача вищої школи: виклики та пріоритети. Зб. наук. праць Національної академії державної прикордонної служби України. Серія «Педагогічні та психологічні науки». 2014. № 4 (73). С. 392–406.
4. Краткий психологический словарь / сост. Л.А. Карпенко; под ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского. Ростов н/Д: Феникс, 1998. 512 с.
5. Медична освіта в Україні: погляд у майбутнє. URL: <https://www.apteka.ua/article/405874>.
6. Медицинское образование в мире и в Украине / Ю.В. Поляченко, В.Г. Передерий, А.П. Волосовец и др. Харьков: ИПП «Контраст», 2005. 464 с.
7. Тверезовська Н., Філіппова Л. Сутність та зміст поняття «педагогічні умови». Нова пед. думка. 2009. № 3. С. 90–92.

Pedorenko N. Organizational-pedagogical conditions for the formation of cultural competence of future nurses

The article includes the study of organizational and pedagogical conditions for the formation of cultural competence of future nurses. The starting positions of the concepts of “conditions” and “pedagogical conditions” are determined. The organizational and pedagogical conditions of the functioning of the special course “Culturological preparation of future nurses” as a formational factor of future nurses’ cultural competence, as the teacher qualification, the students preparation quality of at the competence levels, availability of material and technical base of the educational institution, motivation to study and requirements of educational preparation of specialists are revealed. Special attention is directed to the teacher skill, which manifests itself first of all in the strength of his/her influence on the personality of each individual subject of education and the whole training group. The result of this influence is the positive personal changes of future specialists through motivation to study. It is noted that requirements for the training of future physicians include the integration into the educational process of modern international medical and educational standards, enhancement of the scientific and educational-oriented level of future nurses and especially teachers, providing them with modern innovative and informational medical technologies. The study found that the introduction of the special course “Culturological training of future nurses” will promote the comprehensive development of students as individuals, training them as nursing specialists with a high aesthetic of cultural level, promote the development of mental abilities and high moral qualities, will be introduced in the most concentrated form with spiritual the assets of the Ukrainian people.

Key words: conditions, organizational-pedagogical conditions, culturological competence, future medical nurses.